

УДК 338.48:[336.14:352/354]

О. І. Замора,
к. е. н., доцент кафедри економіки підприємства,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів
і природокористування України "Бережанський агротехнічний інститут"
ORCID ID: 0000-0002-6531-2270

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.20.99

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

O. Zamora,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Economics of Enterprise,
Separated subdivision of NULES of Ukraine "Bereshany Agrotechnical Institute"

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF GREEN TOURISM IN THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES

Подані у статті дослідження стосуються актуального на сьогодні питання розвитку зеленого туризму в об'єднаних територіальних громадах, який має стратегічне значення для встановлення національної економіки. Розкрито проблеми та перспективи розвитку зеленого туризму в об'єднаних територіальних громадах. Визначено природний, культурний, людський потенціал і можливості його залучення для розвитку зеленого туризму. Встановлено, що зелений туризм може бути додатковим чинником наповнення дохідної частини бюджету об'єднаних територіальних громад. Охарактеризовано пріоритетні основні напрями регіонів для розвитку зеленого туризму. Визначено, що зелений туризм може відіграти роль катализатора структурної перебудови економіки, забезпечити демографічну стабільність і розв'язати соціально-економічні проблеми, які виникають під час формування об'єднаних територіальних громад.

The research presented in this article addresses the pressing issue of green tourism development in integrated territorial communities. The operation of rural green tourism is of strategic importance for the development of the national economy, given the high level of unemployment that has arisen in rural areas, and this needs to be addressed urgently. One of the ways to reduce rural unemployment is to develop entrepreneurship in rural areas, in particular in the field of green tourism, that is, to create opportunities for rural residents to engage in entrepreneurial activity and earn income.

The problems and prospects of green tourism development in the united territorial communities are revealed. The basic directions of development of tourism are: creation of the perfect system of management of the branch; development and strengthening of the material base of tourism; effective use of recreational resources, objects of historical and cultural heritage; organization of advertising and information support of the industry development; the reproduction of folk traditions and crafts; ensuring the implementation of organizational and legal control measures. Also, the prospects for the development of green tourism are formed through the implementation of measures to improve the improvement of rural estates, streets, villages, development of social infrastructure.

The natural, cultural, human potential and opportunities for its involvement in the development of green tourism have been identified. It is established that green tourism can be an additional factor in filling the revenue part of the budget of the united territorial communities. Priority main directions of regions for development of green tourism are characterized. It has been determined that green tourism can serve as a catalyst for structural restructuring of the economy, provide demographic stability and solve the socio-economic problems that arise in forming united territorial communities.

The favorable external territorial environment, inexhaustible recreational opportunities testify to the further development of rural green tourism in the form of small business, and will become a significant source of replenishment of local budgets, development of social infrastructure of the united territorial communities.

Ключові слова: зелений туризм, сільська місцевість, об'єднана територіальна громада, бюджет, послуги, соціально-економічний розвиток, рекреаційні ресурси, сільські території.

Key words: green tourism, rural areas, integrated territorial community, budget, services, socio-economic development, recreational resources, rural territories.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Дедалі більшу конкуренцію великим туркомплексам в Україні створює сільський зелений туризм, в якому високий рівень комфорту поєдна-

но з домашньою гостинністю сільських родин та незабутнім етнографічним колоритом відпочинку в українському селі. В Україні цей вид туризму набув поширення в останньому десятилітті

та переживає період становлення як окремої сфери підприємницької діяльності. Враховуючи особливості географічного положення, сприятливість кліматичних умов, культури і традицій, у нашій країні є достатні передумови для розвитку сільського зеленого туризму. У країнах Європейського Союзу сільський зелений туризм успішно функціонує та розвивається за рахунок постійно зростаючого попиту серед жителів міських територій. Швидкий ритм життя, урбанізація, розвиток високих технологій та комунікацій створили умови для формування та розвитку сільського зеленого туризму. Багатьом туристам набридло відпочивати за стандартною схемою та в місцях скупчення великої кількості людей. Відвідування туристами колоритних етнографічних сільських громад, з одного боку, задовольняє їхнє бажання відпочинку, а з іншого — створює можливість сільським жителям отримати економічні вигоди від використання власного житла і землі. Зелений туризм — це можливість створити не лише комфортні місця для відпочинку у своїй громаді, але й нові робочі місця завдяки розвитку підприємницької діяльності. Такий туризм дозволяє швидко залучити інвесторів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемами та перспективами розвитку зеленого туризму, особливостям його становлення в об'єднаних територіальних громадах є в полі зору багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, як: В. Азара, В. Биркович, І. Гришова, П. Гудзя, О. Дудзяк, А. Вашина, В. Ки́фяк, М. Пітюлич, М. Плотніков, В. Россоха, Д. Стеценко та ін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є визначення проблем розвитку і дослідження перспективних напрямів зеленого туризму в умовах формування об'єднаних територіальних громад.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасний стан економічного розвитку країни потребує пошуку нових форм господарювання в сільській місцевості. Однією з таких форм може виступати саме зелений туризм, який можна розвивати, зокрема, за допомогою підприємницької діяльності. Для сільського населення це гарна можливість створити потужну інфраструктуру на території, де вони проживають. Саме тому зелений туризм і належить до одного з напрямів підприємницької ініціативи в ОТГ.

Зелений туризм — це не лише збереження природи, але й відродження, збереження та розвиток місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини [1]. Тому розвиток туризму — один із пріоритетних напрямів розвитку громади, куди дійсно перспективно вкладати кошти. Українська природа щедро нагородила нас горами, озерами, річками та іншою красою, на яку люди ніколи не перестануть дивитись. Тобто привабливість наших природних багатств не згасає, а з ними відпочинок на природі стає актуальним. Однак наразі дуже багато по-справжньому гарних місць занедбано, й ніхто не поспішає створити з готового ресурсу додаткове джерело постійних надходжень до місцевого бюджету. Дехто вважає, що розвиток туризму в сучасних українських реаліях — справа, приречена на провал. Проте деякі ОТГ на власному досвіді переконались у тому, що за туризмом майбутнє і не тільки в питанні надходження додаткових коштів для громади.

Туристична галузь має велике значення для розвитку економіки та соціальної сфери територіальних громад. Пріоритетний напрям розвитку в'їзного та внутрішнього туризму є важливим чинником утворення додаткових робочих місць та підвищення авторитету громади в регіоні.

Розвиток туристичної галузі в громадах істотно вплине на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство і є одним з перспективних напрямків структурної перебудови економіки. У свою чергу важливими факторами розвитку туристичної галузі є природно-рекреаційний та історико-культурний потенціал.

ОТГ розробляють програми розвитку туризму, які покликані стимулювати ефективно використання наявних ресурсів регіону, підвищити рівень міжгалузевого співробітництва, стимулювати розвиток ринкових відносин у туристичній сфері, визначити перспективи розвитку туризму в громадах на основі аналізу його сучасного стану. Ці програми передбачають здійснення комплексу заходів щодо удосконалення системи управління туристичною галуззю, створення умов для нарощування обсягів надання туристичних послуг за рахунок розширеного в'їзного та внутрішнього туризму, здійснення заходів щодо підтримки рекламно-інформаційної діяльності, розроблення інноваційних проектів з питань розвитку перспективних видів туризму.

Основною метою ОТГ є створення конкурентоспроможного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристич-

тичні потреби населення, забезпечення на цій основі комплексного розвитку громади за умови збереження екологічної рівноваги та історико-культурної спадщини. Оптимізація використання туристичних ресурсів, подальше формування туристичного продукту, забезпечення зростання надходжень до бюджетів усіх рівнів, сприяння соціально-економічному розвитку регіону.

Основними напрямками розвитку туризму, відповідно до програми, мають бути [2]:

- забезпечення сталого розвитку туристичної галузі;
- підвищення рівня життя громадян і створення додаткових робочих місць;
- популяризація історії та культури краю;
- створення досконалої системи управління галуззю;
- розвиток та зміцнення матеріальної бази туризму;
- ефективне використання рекреаційних ресурсів, об'єктів історико-культурної спадщини та необхідність їх збереження;
- організація рекламно-інформаційної підтримки розвитку галузі;
- відтворення народних традицій та ремесел;
- забезпечення здійснення організаційно-правових заходів контролю.

Реалізація зазначених завдань та напрямів дозволить покращити роботу з туризму та структури управління галуззю. Завдяки туристичній галузі, як виду економічної діяльності, здійснюватиметься ефективне та раціональне використання природно-заповідних територій місцевого значення та об'єктів історико-культурної спадщини з одночасним їх збереженням і відновленням.

Заходи програми повинні реалізовуватись за рахунок коштів ОТГ та місцевих бюджетів, коштів зацікавлених суб'єктів підприємницької діяльності усіх форм власності, цільових кредитів банків, коштів іноземних та вітчизняних інвесторів, коштів позабюджетних фондів, громадських організацій, інших джерел, не заборонених чинним законодавством України.

Особливо важливим є питання просування в ОТГ самої ідеї зеленого туризму в цілому. Метою розробки цієї широкомасштабної програми повинно стати підвищення поінформованості населення і створення позитивного ставлення до цього виду відпочинку. Насамперед повинні бути задіяні такі види маркетингових комунікацій, як PR-статті, інтерв'ю, прес-конференції, семінари, брифінги, телепередачі, що викликають довіру та позитивну реакцію [3].

Варто також активізувати значення місцевої влади у підтримці цілей сільського зеленого туризму. Адже кожний місцевий чиновник має зрозуміти, що сільський зелений туризм — це додаткові гроші й поліпшення інфраструктури району, створення нових робочих місць, збільшення потоку іноземних туристів. Саме місцеві влади можуть клопотати про забезпечення податкових пільг у разі одержання державних дотацій особам, які беруть участь у наданні агротуристичних послуг.

У цих умовах зелений туризм є сектором економіки, який демонструє стале зростання, що розширює можливості реалізації продукції особистих підсобних господарств сільського населення. Продукція реалізується на місці не як сільськогосподарська сировина, а з певною доданою вартістю як готові продукти харчування. Домогосподарства, власники яких долучаються до надання туристичних послуг, вдосконалюють структуру посівів на присадибних ділянках з урахуванням потреб гостей, розширюють асортимент овочевих культур, фруктових дерев, ягідників; розвивають і урізноманітнюють присадибне тваринництво, заводять тепличне господарство. Така диверсифікація виробничої діяльності адаптує можливості особистих селянських господарств до потреб ринку і створює передумови для їх розвитку в цьому напрямі на перспективу.

Перспективи розвитку зеленого туризму формуються і завдяки реалізації заходів з поліпшення благоустрою сільських садиб, вулиць, в цілому сіл, розвитку соціальної інфраструктури. Зараз сфера обслуговування відпочиваючих відбувається на базі існуючого житлового фонду з використанням місцевих рекреаційних та інфраструктурних ресурсів. Але з певним надходженням коштів від цієї діяльності ті, хто нею займається, починають робити вкладення у поліпшення облаштування житла, вулиць, об'єднаними зусиллями добиваються зміни на краще сфери обслуговування.

Усе це не тільки сприяє розвитку села, а й, матеріалізуючи організаційні зусилля і фінансові ресурси сільських жителів та сільської громади, надає процесам незворотного характеру, що є додатковим стимулом для прийняття перспективних рішень щодо стратегії розвитку особистих селянських господарств і перетворення їх на агрооселі [4].

Суттєву роль відіграє розвиток сільського зеленого туризму у підвищенні культурно-освітнього рівня сільського населення. Готуючись приймати і обслуговувати відпочивальників, члени селянських родин мимоволі змушені по-

повнювати свої знання з ведення домашнього господарства, гігієни і санітарії, приготування їжі тощо, а спілкування з гостями розширює їхній кругозір, дає змогу зав'язати нові знайомства і підтримувати зв'язки з метою формування сталого контингенту потенційних споживачів туристичних послуг. Таким чином, комунікативність стає атрибутом нової якості людського капіталу, що формується в домогосподарстві, залученому у сферу надання послуг, та одночасно є сталим чинником для перспективи розвитку [5].

Важливою умовою розвитку туристичних регіонів розширення їхніх можливостей і масштабів, поліпшення якості послуг, що надаються, — є інвестування галузі зеленого туризму. Оскільки в країні спостерігається значний дефіцит внутрішніх фінансових ресурсів, тому проблема залучення прямих іноземних інвестицій стає ще більш актуальною. На рівні туристичної території інвестиції формують основу майбутнього ефективного розвитку економіки, на рівні підприємств сфери зеленого туризму — інвестиції сприяють розширенню спектра додаткових туристичних послуг, недопущенню надмірного морального і фізичного зносу основних засобів підприємств, підвищенню технічного рівня обслуговування туристів, та основне, якості й забезпечення конкурентоспроможності послуг у сфері зеленого туризму.

Головними кроками ОТГ, які є необхідні для забезпечення розвитку туризму, є: інвентаризація історичних принад, пам'яток, інфраструктури; партнерство з бізнесом; план покращення розвитку галузі; створення разом із сусідніми ОТГ туристичних продуктів; презентація ринку через туроператорів, агенцій та інших партнерів [6].

ВИСНОВКИ

Таким чином, слід зазначити, що лише зелений туризм у сучасних економіко-демографічних умовах здатний реально допомогти об'єднаним територіальним громадам вижити, і залучити іноземних туристів, адже саме територіальні громади своєю специфічністю притягують відвідувачів. Зелений туризм виступає одним із чільних пріоритетів подолання депресивності й активізації соціально-економічного розвитку сільських територій.

Сприятлива зовнішня територіальна кон'юнктура, невичерпні рекреаційні можливості дають підстави говорити про подальший розвиток сільського зеленого туризму у формі малого підприємництва, що стане вагомим джерелом поповнення місцевих бюджетів, розвитку соціальної інфраструктури об'єднаних тери-

торіальних громад. Зелений туризм сприяє розвитку малого і середнього бізнесу мешканців сільської місцевості, а з іншого боку — дозволяє міським жителям відпочивати у природних умовах, а також розвивати та зберігати українську спадщину, культуру і традиції.

Література:

1. Радник старости. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/rs/2019/march/issue-1/article-42891.html>
2. Тернопільська районна рада. Програма розвитку туризму в Тернопільському районі на 2016—2020 роки. URL: <https://trrada.te.ua/1250>
3. Все о туризме — туристическая библиотека. Инвестиційний розвиток зеленого туризму. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/rajlyan.htm
4. Корчинська О.О. Проблеми розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 12. Ч 2. С. 60—63.
5. Костирко І.Г., Корчинська О.О. Кластерний підхід в розвитку сільського зеленого туризму. Інноваційна економіка. 2015. № 4 (59). С. 159—163.
6. Фельдман О. Туризм — як драйвер розвитку ОТГ. URL: <https://www.slideshare.net/olFeldman/ss-125787948>

References:

1. Counselor of the village elder (2019), "Village elder & green tourism: does it make sense to organize?", [Online], available at: <https://i.factor.ua/ukr/journals/rs/2019/march/issue-1/article-42891.html> (Accessed 18.10.2019).
 2. Ternopil District Council (2016), "Tourism development program in Ternopil region for 2016-2020", [Online], available at: <https://trrada.te.ua/1250> (Accessed 17.10.2019).
 3. All about tourism — tourist library (2015), "Green tourism investment development", [Online], available at: http://tourlib.net/statti_ukr/rajlyan.htm (Accessed 18.10.2019).
 4. Korchyns'ka, O. O. (2015), " Problems of developing public relations in the sphere of green tourism", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, vol. 12. (2), pp. 60—63.
 5. Kostyrko, I.H. Korchyns'ka, O.O. (2015), "Cluster approach in the development of rural green tourism", *Innovatsiina ekonomika*, vol. 4 (59), pp. 159—163.
 6. Feldman, O. (2018), "Tourism is a driver of development the United Territorial Communities", [Online], available at: <https://www.slideshare.net/olFeldman/ss-125787948> (Accessed 16.10.2019).
- Стаття надійшла до редакції 22.10.2019 р.*